

Το νόημα του κατοικείν

Εικόνες του «ευτυχισμένου χώρου»

Ποια είναι η πιο έντονη ανάμνησή σας από ένα σπίτι; Ποια σπίτια αγαπήσατε; Ποιες «ευτυχισμένου χώρου» ανακαλείτε; Σε ποιες γωνιές του (αυλές, υπόγεια, σοφίτες, δωμάτια) ευτυχισμένες στιγμές; Πιθανόν σας έρχεται στο νου το σπίτι που γεννηθήκατε και μεγαλώσατε, το σπίτι του παππού και της γιαγιάς στην εξοχή ή ακόμη και το δενδρόσπιτο που φτιάξατε με τους φίλους σας σε μια αυλή ή η καλύβα από καλάμια που φτιάξατε στην ακροθαλασσιά. Διόλου παράξενο που όλοι μοιραζόμαστε τον ίδιο ενθουσιασμό για το πατρικό σπίτι, αλλά και για τέτοιου είδους «πρωτόγονες» κατοικίες. Είναι αυτά τα κελύφη που παρέχουν προστασία και, κυρίως, είναι αυτά τα σπίτια που στέγασαν τα όνειρά μας. Το πιο αγαπημένο σπίτι, το σπίτι στο οποίο επιστρέφουμε ονειροπολώντας, είναι το σπίτι που μας προσέφερε την πρώτη ασφάλεια και προστασία από τον έξω κόσμο και μας δυνατότητα να κουρνιαξούμε και να ονειροπολήσουμε. Να ζήσουμε τη μοναξιά μας, ακόμη και την ανία μας. Γι' αυτό το τρόπους. Θυμόμαστε τη μυρωδιά της λεβάντας σ' ένα συρτάρι, το φως όπως έπεφτε πάνω σ' έναν πίνακα, τους ήχους της φύσης ή της πόλης όπως έμπαιναν μέσα στο σπίτι, τη μουσική κρύπτη που κρυφά εξερευνούσαμε μ' ένα φακό μήπως είχε κρύψει η προγιαγιά κανένα θησαυρό... Μπορεί να έχουμε φιλοξενηθεί σε καταπληκτικά σπίτια με όλες τις ανέσεις ή σε σπίτια σε εξωτικά μέρη, σπίτια που φιγουράρουν σε περιοδικά εσωτερικής διακόσμησης. Αλλά τα σπίτια στα οποία επιστρέφουμε με το νου και την καρδιά μας είναι αυτά στα οποία εγγράψαμε τον ψυχικό μας βίο στα τόσο καθοριστικά παιδικά και εφηβικά μας χρόνια.

«Αισθάνομαι οικεία», «οικειοποιούμαι», «εξοικειώνομαι»: να ορισμένες λέξεις που δηλώνουν τη σημασία του οίκου και της κατοίκησης στη ζωή μας. Το άγνωστο και το ξένο είναι αυτό που δεν το έχουμε κατοικήσει. Το οικείο είναι αυτό που κατοικήσαμε, που το κάναμε μέρος του ψυχικού μας βίου. Ο οίκος, το σπίτι είναι το μέτρο, το ζύγι, για να ζυγιάσουμε την οικείωση ή την αποξένωσή μας προς τόπους, πρόσωπα και καταστάσεις. Τα δωμάτια, οι χώροι του σπιτιού μένουν ανεξίτηλα στη μνήμη μας. Γι' αυτό και οι παλιοί αφηγητές, οι αοιδοί και οι ραψωδοί, που έπρεπε να θυμούνται χιλιάδες

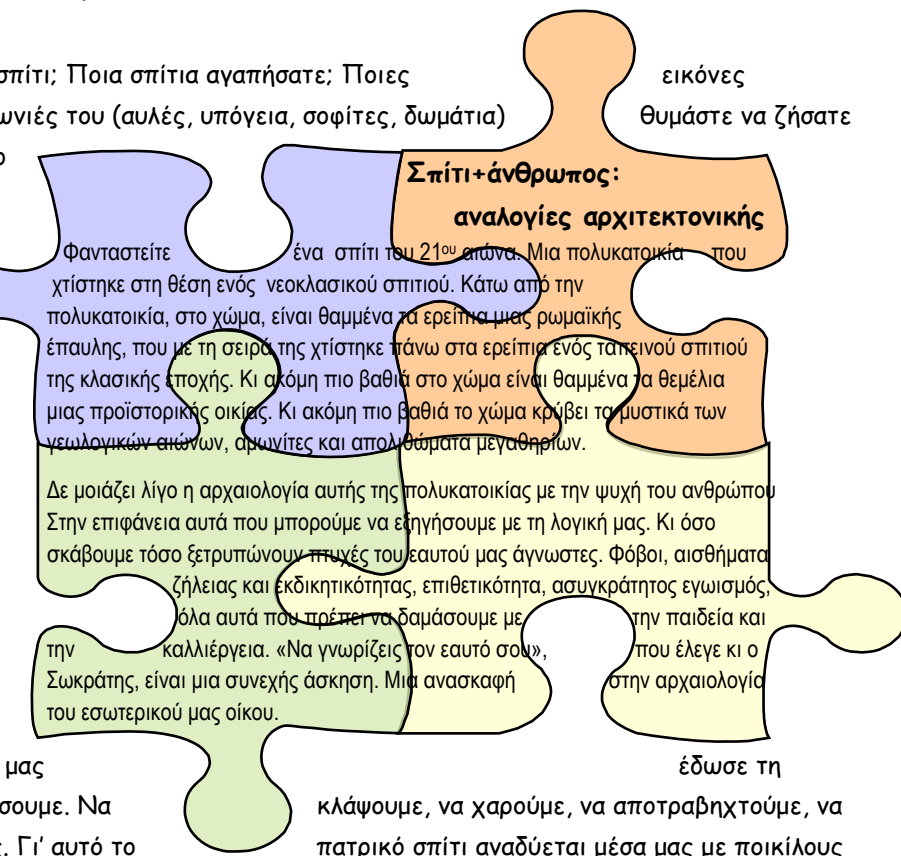
στίχους και επεισόδια μιας ιστορίας, βασίζονταν σε μια τοπογραφία. Συνέδεαν κάθε επεισόδιο με ένα δωμάτιο, ένα χώρο, στον οποίο περιηγούνταν νοητά καθώς αφηγούνταν. Αυτά τα «θέατρα μνήμης» λειτουργούν περίπου όπως λειτουργούν και οι μνήμες όλων μας από το πατρικό σπίτι. Γιατί με το να θυμόμαστε σπίτια και κάμαρες μαθαίνουμε να κατοικούμε μέσα στον εαυτό μας.

Καλύβα και

παλάτι.

Ανακαλέστε έπιπλα, συρτάρια, ήχους, μυρωδιές από τα σπίτια που κατοικήσατε και φτιάξτε «εικόνες» που μας ταξιδεύουν στο δικό σας κατοικείν:

- Η κουניστή πολυθρόνα με την ψάθα και τα γυριστά χερούλια.
 - Το περβάζι του παραθύρου που έβλεπε στην πίσω αυλή.
- Διάβαζα το βιβλίο μου εκεί τα μεσημέρια...

Ποιητές και φιλόσοφοι που στοχάστηκαν την έννοια του «κατοικείν» αναδεικνύουν την ουσία αυτού που εμείς θεωρούμε δεδομένο και αυτονόητο, του να κατοικούμε ένα σπίτι. Κι όμως το σπίτι είναι το κατάλυμα της ψυχής μας. Το εσωτερικό κάθε σπιτιού είναι το πρωτογενές κέλυφος, είναι το σπέρμα της κεντρικής, σίγουρης και άμεσης ευτυχίας. Το σπίτι

είναι η δική μας γωνιά στον κόσμο. Στην ασφάλεια του σπιτιού μπορούμε να ζήσουμε αυτές τις μοναδικές μοναχικές στιγμές που μας ανοίγουν ένα παράθυρο στην απεραντοσύνη του κόσμου.

Η τέχνη του κατοικείν έχει ένα ρυθμό. Προσφέρει συγκέντρωση, κούρνιασμα, καταφύγιο, όπως ακριβώς η αρχέγονη καλύβα. Η καλύβα, απαλλαγμένη από όλα τα αντικείμενα από τα οποία ξεχειλίζουν τα σπίτια μας, προσφέρει το ιδανικό καταφύγιο για στοχασμό και συγκέντρωση. Ακραίες μορφές τέτοιας κατοίκησης είναι τα ασκηταριά και οι στύλοι όπου μόναζαν οι στυλίτες. Το καλύβι του ερημίτη είναι μια δόξα της φτώχειας. Από απογύμνωση προς απογύμνωση, μας οδηγεί προς το απόλυτο του καταφυγίου. Από την άλλη πλευρά, ονειρευόμαστε και το αλλά και το απέραντο σπίτι που ανοίγεται στο σύμπαν. Χρειαζόμαστε αυτή τη διαλεκτική καλύβας-παλατιού. Αναδίπλωσης στοχασμού και ανοίγματος στον κόσμο. Αρκεί να μην ξεχνάμε να επιστρέφουμε στην ουσία του κατοικείν: «Σύντομα, μέσα στον εγωισμό, ξεχνώ εγώ, ο νεόπλουτος χωρικός, ότι πρωταρχικός πύργου ήταν να μου αποκαλύψει μέσα από τις αντιθέσεις του την που σχεδιάζουμε να χτίσουμε ως όνειρο ιδιοκτησίας συχνά όλες αυτές τις ουσιαστικές ψυχικές ανάγκες και καταλήγει ένα σπίτι ματαιοδοξία. Είναι ένα σπίτι που το σκεφτόμαστε, δεν το πνεύμα αναπτύσσεται μέσα σ' αυτό αλλά η ψυχή δε βρίσκει σ' αυτό τους αυτή την περίπτωση «είναι καλύτερα να ζει κανείς στο προσωρινό παρά στο οριστικό».

Από το υπόγειο ως τη σοφίτα και τα διαμερίσματα της πόλης.

Αν έτυχε να κατοικήσετε σπίτι με υπόγειο και σοφίτα θα θυμάστε ίσως τις μοναδικές εμπειρίες που προσφέρει η κατάδυση στα υπόγεια και η ανάδυση στη σοφίτα. Σκεφτείτε τις εποχές που δεν υπήρχε ηλεκτρικό. Το υπόγειο ήταν σκοτεινό. Προκαλούσε φόβο. Στη σοφίτα «ζούσαν» φαντάσματα. Τέτοια σπίτια, που ξεδιπλώνονται στον κατακόρυφο άξονα, από τη γη ως ψηλά στον ουρανό, μοιάζουν με ζωντανούς οργανισμούς. Με ανθρώπους, με δέντρα. Τα σπίτια αυτά απεικονίζουν τις πιο λεπτές ψυχολογικές αποχρώσεις του ανθρώπου: φόβος του αγνώστου, διάθεση για ανάβαση και ανάταση. Ένα τέτοιο σπίτι είναι ένα μικρό σύμπαν. Δέχεται τις δυνάμεις της φύσης, τις καταιγίδες, τους δυνατούς αέρηδες, τις θύελλες, το χιόνι, σαν ζωντανός οργανισμός. Αντιστέκεται και προσφέρει στον ένοικο μια μοναδική εμπειρία των καιρικών συνθηκών και της φύσης.

Στα διαμερίσματα της πόλης τα πράγματα είναι διαφορετικά. Ούτε υπόγεια ούτε σοφίτες και οι ήχοι που μας κρατούν άγρυπνους είναι οι συναγερμένοι των αυτοκινήτων, οι κόρνες και τα περιπολικά. Τα διαμερίσματα χτίζονται το ένα πάνω στο άλλο. Δεν υπάρχει σχέση με τη γη και τον ουρανό. Τα απειλητικά ξεσπάσματα της φύσης σχετίζονται συνήθως με την άναρχη ανάπτυξη (πλημμύρες λόγω αποδάσωσης και ρεμάτων που μπαζώθηκαν, καύσωνες εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής κλπ). Θα μπορούσαμε όμως να φανταστούμε και να δημιουργήσουμε μια διαφορετική σχέση με τους ήχους και το περιβάλλον της πόλης; Είναι και το άστυ ένα οικοσύστημα. Χρειαζόμαστε μια νέα σοφία του κατοικείν στην πόλη, που από τη μία να ενσωματώνει τον ήχο από το καζανάκι του διπλανού και από την άλλη να μας αφήνει χώρο για ονειροπόληση. Μια φιλοσοφία που να συνδυάζει το σεβασμό στο περιβάλλον και τις αξίες του κατοικείν.

► Ανακαλέστε ευτυχισμένες στιγμές στα σπίτια που ζήσατε και ζωγραφίστε ή γράψτε μια ιστορία γι' αυτές.

► Εάν έπρεπε να ζήσετε με ελάχιστα από τα πράγματα που έχετε τώρα στο σπίτι σας, διαλέξτε 10 από αυτά που θα επιλέγατε να πάρετε. Στη συνέχεια μειώστε τον κατάλογο σε 5 αντικείμενα. Και τέλος σε 1.

► Επισκεφθείτε το Μουσείο Ηρακλειδών στο Θησείο και σχολιάστε τα σπίτια που σχεδιάζει ο Ολλανδός καλλιτέχνης M.S. Escher. Τι συναισθήματα σας προκαλούν; Θα θέλατε να κατοικήτε σε κάποιο από αυτά τα κτίρια; Διαλέξτε ένα έργο, δώστε του το δικό σας τίτλο και γράψτε ένα διάλογο ανθρώπων που θα μπορούσαν να ζούνε στα σπίτια της εικόνας.

► Κάντε μια έρευνα σε πίνακες ζωγραφικής που αναπαριστούν σπίτια. Διαλέξτε σπίτια που σας αρέσουν, που σας προκαλούν φόβο, περιέργεια, διάθεση για εξερεύνηση, για ξάπλα, για παιχνίδι, για ονειροπόληση κλπ και φτιάξτε την προσωπική σας πινακοθήκη «Ένα σπίτι για...». Αντίστοιχη έρευνα μπορεί να γίνει σε λογοτεχνικά κείμενα που αναφέρονται στην εμπειρία του κατοικείν.

► Φωτογραφίστε σπίτια, πολυκατοικίες και διαμερίσματα στη γειτονιά σας που θα μπορούσαν να είναι το ιδανικό σας καταφύγιο.

► Αφηγηθείτε τις εμπειρίες καλύβα, δενδρόσπιτο, σας άρεσε περισσότερο;

...σας από κατοίκηση σε σκηνή. Τι ήταν αυτό που Τι σας δυσκόλεψε;

παλάτι,

και

κλοιό του
ρόλος του

καλύβα». Το σπίτι
αποκόβεται από
χτισμένο από

ονειρευόμαστε. «Το
μεγάλους της στόχους». Σε